

Van boek naar doek

Een filmproject met twee klassen uit het zesde jaar ASO

Martien Geerts

In het kader van het algemene jaarthema *Film en Literatuur* organiseerde de Openbare Bibliotheek van Beringen in het schooljaar '95-'96 een wedstrijd onder de titel *Van boek naar doek*. Met deze wedstrijd richtten zij zich tot jongeren tussen 14 en 18 jaar. Scholen in de omgeving werden gepolst of ze aan het project wilden deelnemen. De bedoeling was in klasverband een fragment uit een bestaande roman om te vormen tot een kortfilm van tien minuten. Natuurlijk moest dit stukje film een afgerond, zelfstandig geheel zijn. Omdat ik het een leuk en interessant idee vond, hapte ik onmiddellijk toe, zonder goed te beseffen waaraan ik begon...

WAAROM BEGIN JE ERAAN?

Een aantal zaken had ik vooraf wel goed overwogen: ten eerste kon ik rekenen op de hulp van een collega die op filmentechnisch gebied erg goed op de hoogte was. Verder zou ik zoveel mogelijk aan de leerlingen zelf overlaten zodat het 'hun' film zou worden. Ik wist ook dat er in de twee klassen veel potentieel aanwezig was; het zou een gepaste uitdaging voor hen zijn.

De mogelijkheden die zulk een project binnen de lessen Nederlands biedt, zijn velelei: leerlingen moeten samenwerken, creatief zijn, teksten lezen, een scenario schrijven, discussiëren, beslissingen nemen, taken verdelen, plannen, afspraken maken, verantwoordelijkheid opnemen, acteren, ... De vier vaardigheden (spreken, luisteren, lezen en schrijven) komen door elkaar aan bod. Mijn belangrijkste reden om

het te doen, was de kans die een filmproject me bood om de hele klas samen aan een concreet project te laten werken. Verder vindt elke leerling wel taken die hem of haar liggen. De te verdelen taken zijn zeer verscheiden en talrijk. Daarnaast kan je allerlei werkvormen en inhoud rond één thema bundelen en functioneel lesgeven. Zo wordt het een boeiende onderneming voor beide partijen.

HOE GA JE TE WERK?

PROJECTVOORSTELLING EN KEUZE

De eerste stap is het project voorstellen aan de leerlingen. Willen ze aan een filmproject meewerken – ook buiten de lessen? Willen ze er tijd en energie insteken? Je moet hen als leerkracht duidelijk maken dat het een werk van lange adem zal worden en dat het niet altijd even leuk is. Er wordt ook al een ruw tijdsschema opgesteld. Mijn twee

klassen zeiden ja; de ene al met meer enthousiasme dan de andere... en dat zou zo blijven gedurende het hele project.

Dan ga je onmiddellijk over tot de keuze van het boek: er moet immers tijd zijn om het boek te laten lezen, het fragment te kiezen en voor iedereen te kopiëren. Vertrekken van een boek heeft veel voordelen: ten eerste ben je onrechtstreeks ook met literatuur bezig; je hebt de gelegenheid om met de leerlingen te spreken over de verschillen en gelijkenissen tussen literatuur en film – meer nog, ze 'voelen' het terwijl ze werken aan hun scenario. Het is ook een ideaal vertrekpunt omdat de leerlingen geleid vrij zijn: ze kunnen creatief zijn, maar binnen bepaalde grenzen. Dat maakt het voor hen stukken gemakkelijker dan wanneer ze zelf een verhaal moeten/mogen verzinnen.

In de ene klas was het boek snel gekozen; gewoon omdat er slechts één voorstel was dat unaniem werd goedgekeurd. Het zou een fragment uit 1984 van George Orwell worden. We hebben de verfilmde versie bewust níet bekeken.

In de andere klas duurde de selectieprocedure iets langer (ongeveer anderhalve les). De leerlingen kwamen met heel wat titels op de proppen. Bij de vraag of ze ook dachten dat hun boek te verfilmen zou zijn, vielen er al enkele van de lijst. Er bleven nog een tiental boeken over. We besloten dat iedereen die wilde dat zijn/haar boek gekozen werd, tijdens een volgende les zijn boek zou 'verkopen' door middel van een korte voorstelling en argumentatie. Daarna zou er gestemd worden. De winnaar was een – nog te kiezen – verhaal uit de *Decamerone* van Boccaccio.

EEN BEETJE THEORETISCHE ACHTERGROND

De volgende stap is de algemene uitleg over de gelijkenissen en verschillen tussen

film en literatuur, hoe je een scenario schrijft, spanningsopbouw, wat een *close shot* is enzovoort (een tweetal lessen). Al wat je denkt dat de leerlingen nodig hebben om het project te doen slagen, komt hier aan bod. Natuurlijk kan er later nog aangevuld worden. Het is interessant om in dit stadium vakoverschrijdend te werken. Mijn collega esthetica, tevens geroutineerd filmer, gaf meer gespecialiseerde informatie en gebruikte beeldmateriaal om verschillende filmtechnieken te tonen, de functie van achtergrondmuziek te verduidelijken en dergelijke zaken meer.

Het is ideaal als iedereen het boek gelezen heeft voor je begint aan het scenario, maar bij ons was dat niet gelukt omdat het op korte tijd moest gebeuren. Daarom beslisten de leerlingen die het betreffende boek binnen een week gelezen hadden – in elke klas een vijftal en ikzelf – welk fragment we zouden verfilmen. Uit 1984 kozen we niet één fragment, maar enkele fragmenten die we aan elkaar regen tot één geheel. Uit de *Decamerone* werd het verhaal *De reeënmoeder* gekozen. De fragmenten werden gekopieerd en die moest iedereen dan wél lezen tegen de volgende les – ik besteedde één les per week aan het project.

HET SCENARIO SCHRIJVEN

Het schrijven van het scenario vormt de derde stap. Hiervoor verdeelde ikzelf de klassen in vijf groepjes van vijf personen. Je kan immers moeilijk met 25 mensen aan één scenario werken. Ik zorgde ervoor dat de groepjes ongeveer gelijkwaardig waren (extraverte en stillere leerlingen samen, jongens en meisjes gemengd, ...). Al snel werd duidelijk dat het scenario schrijven best in twee fases onderverdeeld werd. Als de leerlingen allemaal veel werk stoppen in het grondig uitwerken van een scenario en de keuze tussen de scenario's komt pas daarna, dan is er veel overbodig werk geleverd. In twee fases werken bespaart dus tijd. Het

heeft ook tot gevolg dat iedereen aan het uiteindelijke scenario gewerkt zal hebben.

In de eerste fase schrijven alle leerlingen een algemeen scenario: ze geven weer hoe zij willen dat het verhaal verfilmd wordt, met een inleiding, midden en slot, zonder details over camerastandpunten, timing, ... (een tweetal lessen). Zo krijgen zij een overzicht over het geheel. Als je het scenario onmiddellijk gedetailleerd gaat uitwerken, zie je door de bomen het bos niet meer. Voor *De reeënmoeder*, bijvoorbeeld, werden in deze eerste fase onder andere de volgende vragen besproken: Actualiseren we het verhaal of niet? Houden we het raamverhaal erbij –

en in welke vorm – of gooien we dat overboord? En de leerlingen maakten een schets van hoe zij het verhaal in beeld zouden brengen.

Na deze ruwe schets volgt er weer een voorstellingsronde en een stembeurt. Het scenario dat het haalt, wordt in deze tweede fase in stukken verdeeld en door de verschillende groepjes verder uitgewerkt (een tweetal lessen). Wat het concrete scenario betreft, gebruikten we de volgende indeling en die was heel werkbaar voor de leerlingen. (Ter illustratie is in bijlage een uitgewerkt voorbeeld van de inleiding van 1984 opgenomen.)

SCÈNE	SHOT	DUUR	CAMERASTANDPUNT	BEELD	TEKST EN GELUID

We hielden het onderdeel 'tekst' bewust heel algemeen. De leerlingen die zouden acteren, moesten hun tekst zelf schrijven. Zo zouden de woorden hun gemakkelijker in de mond liggen en zou hun spel natuurlijker worden. We benadrukten dat tekst niet het belangrijkste was, maar dat de beelden moesten spreken. Vaak werden vlak voor de opnames nog wijzigingen aangebracht, maar altijd in samenspraak met de acteurs.

DE TAAKVERDELING

Tussen de twee fases in hielden wij een vergadering in verband met de taakverdeling: het scenario begon vorm te krijgen en ik wilde graag weten waar ik aan toe was en wie welke verantwoordelijkheden zou opnemen. Er was een scenarioverantwoordelijke

en regisseur nodig, iemand die het draaiboek bijhield, mensen voor decor en rekvisieten, kostuum en grime, een camerahulp. Er moest muziek gekozen worden en een generiek gemaakt. Wie wilde acteren? Ik stelde de verschillende taken voor en achteraf konden de leerlingen zelf kiezen wat ze wilden doen. Als het ging om groepjes leerlingen, zoals bijvoorbeeld voor decor en rekvisieten, stelde ik een verantwoordelijke aan.

Op dit moment komt de belangrijkste steun en toeverlaat van de leerkracht op de propen: de scenarioverantwoordelijke. Deze persoon loopt door de klas, gaat bij de verschillende groepjes kijken en zorgt ervoor dat de verschillende onderdelen van het scenario goed op elkaar aansluiten. Hij of zij verzorgt ook de definitieve versie van het

scenario. Deze leerling, die het scenario goed kent, wordt later tijdens het filmen de regisseur of regie-assistent. Het spreekt vanzelf dat het iemand moet zijn die tijd in het project wil steken, beslissingen kan nemen, maar ook rekening kan houden met anderen. In mijn geval bood in elke klas de geknipte leerling zich aan.

Als leerkracht kan je deze functie ook opnemen, maar dan neem je sowieso nog meer werk op je schouders en wordt de film al vlug meer jouw film dan die van de leerlingen. Voor hun motivatie is het heel belangrijk dat ze voelen dat je hen vertrouwt en hen zoveel mogelijk laat doen. Ik was er wel altijd om alles op te volgen en om raad te geven wanneer gewenst. Natuurlijk hangt het ook van de klas af, en van meer subjectieve factoren, hoeveel je hen in handen geeft. Bij de ene klas heb ik mij meer met het hele proces bemoeid dan bij de andere klas.

Je moet er wel rekening mee houden dat opnames met een grote groep veel meer tijd in beslag nemen dan een scène met slechts twee personages.

Als alles goed voorbereid is, als iedereen zijn verantwoordelijkheid opneemt en als je niet te vaak van locatie moet wisselen, dan kunnen de opnames vlot verlopen. Natuurlijk verwachten de leerlingen dat het nog gemakkelijker en sneller gaat. Het woord 'film' roept bij hen allerlei romantische ideeën op en 'afzien' hoort daar niet bij. Het blijft een feit dat bepaalde scènes tien keer overgedaan moeten worden en dat leerlingen – en jijzelf ook – moe worden, maar als het resultaat bevredigend is, voelt iedereen zich goed en is dat alles vlug vergeten. Als leerkracht vraagt het natuurlijk een hele tijdsinvestering, maar anderzijds ben je met iets boeiends bezig en heb je een intenser contact met de leerlingen.

DE OPNAMES

Na nog enkele vergaderingen om afspraken te maken, konden de opnames beginnen. 'Eindelijk...' voor de meeste leerlingen. Er werd geregisseerd gefilmd: de shots werden gefilmd in de volgorde waarin ze ook in de film voorkwamen. Op deze manier was het verloop van de opnames voor de leerlingen duidelijk en bleef het monteerwerk beperkt. De meeste stukken werden buiten de lesuren opgenomen (voor en na schooltijd, tussen de middag, ...), en dan waren enkel de betrokken acteurs, de regisseur en ikzelf aanwezig. We kregen van de directeur een halve dag vrij voor de opnames met de hele klas. We hadden ervoor gezorgd dat elke leerling toch minstens even in beeld zou komen. Voor de ene klas gebeurde dat tijdens de 'twee minuten haat' (1984) en de andere leerlingen waren allemaal aanwezig op een bruiloftsfeest (*De reeënmoeder*). Die halve dag was voor mijn klassen genoeg.

WAT LEVERT HET OP?

Als ik zie wat er allemaal uit de leerlingen is gekomen, andere talenten en vaardigheden die belicht worden dan de puur intellectuele, denk ik dat ze er rijker van geworden zijn. Ik was blij verrast over de grote overtuiging waarmee bepaalde leerlingen acteerden. Leerlingen bekijken elkaar op een andere manier. Achteraf hebben ze ook minder moeite met expressie-oefeningen; het is net alsof bepaalde remmingen doorbroken zijn. En als ik zie met hoeveel enthousiasme en creativiteit één van de klassen zich achter het project gezet heeft, dan ben ik ontzettend blij dat hun inzet ook beloond werd met de hoofdprijs. *De reeënmoeder* uit de *Decamerone* is uiteindelijk omgevormd tot een grappige kortfilm met soapallures: 'En dan is de droom voorbij'. En het is allemaal hun werk. Ze mogen er fier op zijn.

Ik zou iedereen aanraden om iets soortgelijks te doen als je een klas hebt die dat graag doet en er echt aan wil werken. In het zesde jaar moet je rekening houden met de andere activiteiten zoals een Sinterklaasfeest, Chrysostomos of 100-dagenviering, allerlei reizen, ... In zulke gevallen moet je zeker goed plannen en het zwaartepunt van het project verschuiven naar een rustiger tijdstip. Bijvoor-

beeld: van oktober tot eind januari besteed je één lesuur per week aan de film. Dan moet het scenario af zijn, de taken verdeeld en de opnames gepland. In februari en maart kan er dan gefilmd worden.

Zij die zich geroepen voelen: veel succes ermee!

Martien Geerts
Rodestraat 1
3290 Schaffen-Diest

T U S S E N D O O R

CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING LERAREN

Het Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren van de Universitaire Instelling Antwerpen organiseert tijdens de komende maanden onder meer de volgende cursussen voor leerkrachten.

NEDERLANDS

Taakgericht werken met teksten: een weg naar (taal)vaardigheid

Via een taakgerichte aanpak de vaardigheid ontwikkelen om uit allerlei teksten precies die informatie te halen die we nodig hebben of die anderen van ons vragen, dat is het hoofdonderwerp van deze cursus. Deze namiddag heeft in eerste instantie een informatief karakter, maar wordt zoveel mogelijk op een interactieve manier opgezet.

LEIDING: Nora Bogaert & Greet Goossens

DATUM: 14 mei 1997 van 14 tot 17 uur

VAKOVERSCHRIJDEND

Communicatie tussen directies, leerkrachten en leerlingen

Vanuit de communicatiewetenschap zijn een aantal hanteerbare modellen ontwikkeld die praktisch bruikbaar zijn om de communicatie in de school te verbeteren en conflicten te voorkomen.

DATUM: 16, 23 en 30 april 1997, telkens van 14 tot 17 uur

Panelavond: het jaarverslag van de Vlaamse Gemeenschapsinspectie

Een leesgroep zal het rapport van de Vlaamse Gemeenschapsinspectie aan de Minister van Onderwijs vanuit diverse invalshoeken in detail doornemen en met de deelnemers bespreken.

DATUM: 20 mei 1997 van 19 tot 22 uur

INFORMATICATOEPASSINGEN

WORD onder Windows

DATUM: 13, 20, 27 mei en 3 juni 1997, telkens van 19 tot 22 uur

VAKANTIECURSUS: 1 en 2 juli 1997, telkens van 9.30 tot 16.30 uur

WORD: gevorderde functies

DATUM: 14, 21 en 29 mei 1997, telkens van 19 tot 22 uur

INLICHTINGEN EN INSCHRIJVINGEN: UIA-CBL, Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk, tel. (03)820.29.60.